

گردآوری داده ها

روش های جمع آوری اطلاعات

- یکی از اصلی ترین بخش های هر تصمیم گیری جمع آوری اطلاعات تشکیل می دهد. چنانچه این کار به شکل منظم و صحیح صورت پذیرد کار تجزیه و تحلیل و نتیجه گیری از داده ها با سرعت و دقت خوبی انجام خواهد شد. برای جمع آوری اطلاعات در فعالیتهای مدیریتی و پژوهشی چهار روش عمده را مورد استفاده قرار می دهند.

پیش از گردآوری داده ها باید طرح مشخص برای اینکار در نظر گرفت. پاسخ به سوالات زیر می تواند راهگشا باشد.

داده های مربوط چه چیزی گردآوری می شود ؟

چرا داده ها گردآوری می شود ؟

داده ها چگونه گردآوری می شود ؟

داده ها در چه زمانی گردآوری می شود ؟

داده ها را چه کسانی گردآوری می کنند ؟

گردآوری داده ها به چه مواد و ابزاری نیاز دارد ؟

داده ها چگونه توصیف و تفسیر می شوند ؟

چه مقدار هزینه برای گردآوری داده ها و تفسیر آنها لازم است ؟

داده ها چگونه گزارش می شوند ؟

منبع یا منابع تأمین هزینه کیست ؟

پردازش و تفسیر داده ها

- پس از آن که داده ها گردآوری شد ، باید آنها را **پردازش و تفسیر** نمود
- **کنترل کیفیت داده ها**
- **تفکیک داده ها**
- **پردازش داده ها**

کنترل کیفیت داده ها

- داده ها به **دقت** جمع آوری و ثبت شود
- داده های گردآوری شده را **بازبینی** کنیم
- **خطاهای احتمالی** را اصلاح کنیم
- اگر تعدادی از پرسش ها **بدون پاسخ** مانده است باید **تکمیل** شود
- اگر پاسخ سؤال ها با یکدیگر **همخوانی** ندارند **میبایست علت روشن** شده و **پرسشنامه اصلاح** گردد

تفکیک داده ها

- تفکیک داده ها کار پردازش را ساده تر می سازد ، مثلاً داده ها از گروه های مختلف جمع آوری شده اند ، کودکان و بزرگسالان ، زنان و مردان ، شهری و روستایی ، کارکنان رسمی و غیر رسمی و ...
- بهتر است ابتدا پرسشنامه های مربوط به هر گروه یا جمعیت را جدا کنیم

پردازش داده ها

- از دو روش **دستی و رایانه ای** می توان استفاده کرد
- از روش دستی پردازش برای تعداد کم پرسشنامه میتوان استفاده کرد
- روش **چوب خطی** رایج ترین روش پردازش دستی است
- چوب خط زدن شامل شمارش تعداد دفعات نتیجه مشاهده شده است که در فرم های گزارش موجود باشد

اصلی ترین روش ها برای جمع آوری داده ها

- استفاده از اطلاعات و مدارک موجود
- مشاهده
- مصاحبه
- پرسشنامه

استفاده از اطلاعات و مدارک موجود

- در برخی تحقیقات اطلاعاتی که باید بعنوان داده مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرند از **پیش آماده** هستند. بدین صورت که محقق بدنبال اطلاعات جدید نیست بلکه می تواند نسبت به جمع آوری اطلاعاتی که از قبل تهیه شده اند و در پرونده های (درمانگاهی بیمارستانی ثبت احوال، دانشجویی، دانش آموزی و مراجعین به مراکز مختلف شهرداری ها و...) موجود است اقدام کند.

استفاده از اطلاعات و مدارک موجود

• مزایا:

- به واسطه موجود بودن اطلاعات **ارزان** است.
- در وقت **صرفه جویی** می شود.
- **مهمترین** مزیت آن امکان **ارزیابی** روند موضوع مورد بررسی در گذشته است

• معایب:

- ناقص بودن و **دردسترس** نبودن اطلاعات
- گاهی **ملاحظات اخلاقی** مانع از **دستیابی** به اطلاعات مورد نظر می باشد.
- **قدیمی** و **کهنه** بودن اطلاعات

مشاهده

- از روش های جمع آوری اطلاعات است که در آن رفتار مشخصات موجودات زنده اشیا و پدیده ها با استفاده از ویژگی های گوناگون آنها ملاحظه و ثبت می گردد.
- منظور از مشاهده ثبت دقیق تمام جوانب بروز حادثه ویژه یا رفتار و گفتار فرد یا افراد از راه حواس و یا سایر راه های ادراکی (کمک گرفتن از ابزار خاص) می باشد.

مشاهده باید:

- به هدف تحقیق مربوط باشد
- برنامه و نحوه عمل آن از قبل مشخص و تنظیم شده باشد
- به طور دقیق و منظم ثبت شود
- میزان اعتبار و صحت انجام آن قابل سنجش و بررسی باشد

مشاهده

• مزایا:

- امکان بررسی جزئیات موضوع وجود دارد
- می توان صحت اطلاعات جمع آوری شده را با وسایل دیگر آزمایش کرد .
- برای جمع آوری اطلاعات زمینه ای مناسب است.
- در زمان کوتاه اطلاعات زیادی بدست می آید
- اعتبار علمی اطلاعات بالاست.

مشاهده

• معایب:

- حضور مشاهده گر می تواند بر روند فعالیت مورد مشاهده تاثیر گذار باشد.
- تمایلات شخصی مشاهده گر و میزان توانائی او در مشاهده و ثبت دقیق فعالیت مورد مشاهده ممکن است تاثیر گذار باشد.
- عوامل محیطی بر نوع و روش گرد آوری اطلاعات موثر است.
- استاندارد کردن و طبقه بندی اطلاعات مشکل است (بویژه در ثبت رفتار انسانی) .
- برای نمونه های زیاد وقت گیر و پرهزینه است

مصاحبه

- مصاحبه یکی از روش های جمع آوری اطلاعات است که در آن به صورت **حضورى يا غير حضورى** از افراد يا گروهى ار آنان پرسش مى شود. نکته مهم آن است که معمولاً **سوالات مصاحبه از پيش انديشيده شده و تعيين شده** است. آنچه مصاحبه را به صورت هاى **مختلف طبقه بندى** مى کند **میزان انعطاف پذيرى آن و يا نحوه اجراى آن** است. مصاحبه را یکی از روش هائی دانسته اند که **امکان دريافت پاسخ در آن بيش از روش هاى ديگر است**، زیرا در هنگام مصاحبه امکان تحريك آزمودنى براى دادن پاسخ وجود دارد و نیز مى توان در صورت ابهام با توضيح موضوع راروشن ساخت.

مصاحبه انعطاف پذیر یا آزاد :

- در این نوع چارچوب و حدود پرسش ها برای مصاحبه گر مشخص است ولی زمان و توالی پرسش به سلیقه مصاحبه گر بستگی دارد. در این حالت رفتار آزمودنی طبیعی تر است و اطلاعات واقعی تری بدست می آید. مصاحبه گر می تواند سوالات اضافی نیز طرح کند. این روش برای تحقیق هایی با مقیاس کوچک ، مطالعات کیفی و یا مصاحبه با اشخاص و گروههایی که اطلاعات اصلی از آنها بدست می آید ، مناسب است.
- هدف در این گونه مصاحبه ها جمع آوری اطلاعات عمیق و کیفی است.

مصاحبه با انعطاف پذیری متوسط یا منظم :

- در این نوع مصاحبه، مصاحبه گر از پرسشنامه ای با پرسش های مشخص و با توالی ثابت استفاده می کند، اما معمولاً پرسش ها به صورت باز هستند. تلاش می شود شرایط برای همه یکنواخت نگه داشته شود.
- هدف در این جا جمع آوری اطلاعات کمی و سطحی است.

مصاحبه با انعطاف ناپذیر یا پرسشنامه همراه با مصاحبه :

- مصاحبه گر از پرسش نامه ای با پرسش های مشخص و با توالی استاندارد استفاده می کند.
- پاسخها ثابت و از قبل پیش بینی و طیفه بندی شده اند و معمولا پرسش ها به صورت بسته هستند.
- این روش در مطالعات بزرگ و زمانی که پژوهشگر از تنوع پاسخ ها اطلاع دارد بکار می رود.

نکات مهم در مورد انجام مصاحبه

- تکلم با زبان شخص مصاحبه شونده
- آشنائی مصاحبه گر با اهداف و روش طبقه بندی و ارزش گذاری پاسخها
- دخالت ندادن تمایلات شخصی مصاحبه گر
- ایجاد شرایط یکسان برای همه
- کسب اجازه در هنگام استفاده از دستگاه ضبط صدا
- جلب اعتماد مصاحبه شونده
- رعایت مقام و موقعیت اجتماعی افراد
- بیان توضیحات کافی قبل از شروع مصاحبه
- ارائه آموزش به مصاحبه گران پیش از انجام مصاحبه

مزایای مصاحبه

- قابلیت استفاده برای کم یا بی سوادان و کودکان و بیماران
- امکان روشن کردن مفهوم سوالات
- در مقایسه با مشاهده بدست آمدن درصد بیشتری از پاسخ ها

معایب مصاحبه

- وقت گیر و پرهزینه
- در مقایسه با روش مشاهده ثبت وقایع ناقص تر است
- طبقه بندی و تجزیه و تحلیل اطلاعات درهنگامی که سوالات باز هستند مشکل است
- تورش مصاحبه گر و دخالت دادن نظرات شخصی

پرسشنامه

- پرسشنامه شامل دسته ای از پرسش هاست که برطبق اصول خاصی تدوین گردیده است و به صورت کتبی به افراد ارائه می شود و پاسخگو بر اساس تشخیص خود جواب ها را در آن می نویسد.
- هدف از ارائه پرسشنامه کسب اطلاعات معین در مورد موضوعی مشخص است.
- بزرگ بودن گروه یا جامعه مورد مطالعه یکی از دلایل مهم برای استفاده از پرسش نامه است
- امکان مطالعه نمونه های بزرگ را فراهم می آورد.
- کیفیت تنظیم پرسشنامه در بدست آمدن اطلاعات صحیح و درست و قابل تعمیم بسیار با اهمیت است.

طبقه بندی بر اساس **ماهیت** پرسشنامه :

- **پرسشنامه باز:** در این نوع پرسشنامه با **سوالات باز** روبرو هستیم. در اینجا پاسخگو می تواند بدون محدودیت هر پاسخی را که مد نظرش باشد در مورد آن پرسش بنویسد و یا در آن زمینه توضیح دهد.
- در اینگونه سوالات ، اطلاعات دقیق تر، کامل تر و دارای ارزش بیشتر هستند ولی **طبقه بندی و نتیجه گیری** از آنها مشکل تر و به تجربه زیاد نیازمند است.
-

طبقه بندی بر اساس ماهیت پرسشنامه :

- پرسشنامه بسته : پرسش های بسته در این نوع پرسشنامه ارائه می شود.
- برای هر پرسش تعدادی گزینه و پاسخ انتخاب شده است که فرد پاسخ دهنده باید یکی از آنها را به عنوان پاسخ برگزیند.
- هر یک از پاسخ ها به گونه ای تنظیم شده است که در عین منطقی بودن برای آن سوال از پاسخ مربوط به دیگر سوالات مجزاست.
- در اینجا پاسخ ها را می توان به سرعت نوشت و تجزیه و تحلیل و طبقه بندی پاسخ ها نیز ساده تر است اما اطلاعات به دقت و کاملی پرسش نامه باز نیست.

طبقه بندی بر اساس نحوه اجرا

- پرسشنامه همراه با مصاحبه: این پرسشنامه همان مصاحبه انعطاف ناپذیر است که به صورت حضوری پرسش ها از افراد پرسیده می شود و پاسخ ها را پرسشگر در برگه پرسشنامه وارد می کند.
- پرسشنامه خود ایفا: پرسشنامه در اختیار فرد یا گروه قرار می گیرد و فرد به تنهایی و یا به صورت گروهی به پرسش ها پاسخ می دهند.
- پرسشنامه پستی: پرسشنامه برای افراد از طریق پست ارسال می شود. فرد پس از تکمیل آنرا برای محقق عودت می دهد.
-

طبقه بندی بر اساس نحوه اجرا

- پرسشنامه الکترونیک: در این نوع از پرسشنامه که به تازگی موارد استفاده از آن گسترش یافته است،
- محقق با استفاده از شبکه های اطلاع رسانی و اینترنت، اقدام به ارسال پرسشنامه الکترونیک برای افراد می کند و افراد پاسخ ها را در همان پرسشنامه وارد و با پست الکترونیک برای محقق باز می گردانند.
- در برخی موارد ممکن است افراد نسخه ای از پرسشنامه را چاپ کرده و بعد از پاسخگوئی به شکل پستی باز گردانند.

نکات مهم در طراحی پرسشنامه

- داشتن یک مقدمه رسا، جذاب و واضح در ابتدای پرسشنامه
- وجود پرسش های قابل فهم و خالی از ابهام
- خودداری از پرسش های طولانی و وقت گیر و دوپهلو
- خودداری از واژه ها و لغات نامانوس و نامفهوم
- طراحی پرسشنامه زیباودوراز کلمات زشت و زننده و تا جای ممکن دوستانه
- محدود بودن پرسش های زمینه ای
- قرار دادن پرسش های حساس و مهم در پایان پرسش نامه
- هر سوال فقط به یک موضوع اختصاص داشته باشد
- استفاده از پرسش های باز و بسته به همراه هم
- قرار دادن تمام پاسخ های ممکن برای پرسش های بسته

مزایای پرسشنامه

- عدم نیاز به شخص مصاحبه کننده ، بنابراین عدم تاثیر وجود چنین شخصی
- ساده و ارزان
- سادگی طبقه بندی و تجزیه و تحلیل
- دقت بیشتر پاسخ ها بواسطه محرمانه ماندن افراد
- امکان انجام مطالعات بزرگ
- یکسان بودن شرایط در زمان تکمیل

معایب پرسشنامه

- عدم قابلیت استفاده برای بی سوادان
- درک نکردن مفهوم سوال
- امکان ارائه تصویر کاذب توسط فرد از خود
- کاهش درصد پاسخ های رسیده در پرسشنامه پستی
- در هنگام نوشتن پرسشنامه باید دقت نمود تا ابتدا از پرسش های زمینه ای استفاده گردد و سپس به پرسش هائی که در زمینه موضوع طراحی شده اند ، رسید.

چک لیست

- طبق تعریف چک لیست (فهرست کنترل) فهرست از پیش تهیه شده سوالات یا دستوراتی است که باید برای رسیدن به یک هدف خاص به اجرا درآید.
- در حقیقت چک لیست راهنما فرم استاندارد است که مدیران را هنگام اتخاذ یک تصمیم یاری می دهد و از مورد توجه قرار گرفتن کلیه اطلاعات یا تلفیق آنها مطمئن می کند.
- چک لیست های راهنما از طریق کاهش پراکندگی در قضاوت های مدیران سبب افزایش انطباق رسیدگی ها با ضوابط مؤسسه و سازمان می شود.

خصوصیات یک پرسش

- اعتبار صوری : بدین مهنا که سؤال قادر به اندازه گیری موضوع مورد پرسش باشد. به تعبیر دیگر مقیاس اندازه گیری متغیر تحت مطالعه باشد.
- انتظار دانستن پاسخ : باید سؤال طوری طرح شود که انتظار داشته باشیم پاسخگو، جواب آنرا بداند.
- روشن و صریح : سوال باید بدون ابهام باشد و تنها به یک مطلب اشاره کند.
- بی آزار : به مسائل خصوصی افراد وارد نشود مگر با اجازه قبلی خود آنها.
- منصفانه: دلالت بر معنا و مفهوم خاصی ننماید و آزمودنی را به موضع خاص نکشاند.

مفهوم دقت در اندازه گیری

- به عنوان یک اصل کلی هیچ اندازه گیری خالی از خطا نیست.
- در یک کلام دقت در اندازه گیری یعنی اینکه مقدار سنجیده شده چه میزان به واقعیت نزدیک است.
- دقت در اندازه گیری توسط دو شاخص اعتبار و پایایی به صورت کمی در می آید.

روائی و پایائی

- ابزاری که برای جمع آوری داده ها مورد استفاده قرار میگیرد در مرحله نخست باید از **روایی (اعتبار)** برخوردار باشند و در مرحله دوم باید **پایایی (اعتماد)** داشته باشند .
- روائی بدین معناست که روش یا ابزار به کار رفته تا چه حدی قادر است **خصوصیت مورد نظر را درست اندازه گیری کند** .
- مثال: برای گرفتن فشار خون از یک دستگاه فشارخون استفاده کنیم.
- **پایایی** قابلیت **تکرار روش یا ابزار اندازه گیری** است . اگر روشی از **پایایی برخوردار نباشد** ، داده های گردآوری شده روایی (اعتبار) نیز نخواهند داشت .
- مثال :دستگاه فشار سنج کالیبره باشد.

مفهوم پایایی و اعتبار

- پایایی (reliability): میزان **ثبات در پاسخها** را نشان می دهد
- اعتبار (validity or accuracy): میزان **صحت اطلاعات** را نشان می دهد

پایایی یا ثبات (reliability)

- در صورت تکرار یک اندازه گیری تا چه میزان مقادیر سنجیده شده به یکدیگر نزدیک هستند.

— اگر دو مرتبه از یک فرد به فاصله چند دقیقه و در شرایط کاملاً یکسان فشارخون گرفته شود تا چه میزان مقادیر به یکدیگر نزدیک هستند؟

— اگر به فاصله چند روز از یک فرد در خصوص تعداد ساعات مشاهده تلویزیون سوال شود آیا اعداد بیان شده به یکدیگر نزدیک هستند؟

اعتبار (validity)

- مقدار سنجیده شده چه میزان به واقعیت نزدیک است؟
  - اندازه گیری فشارخون با یک کاف کوچک هرچند ممکن است پایا باشد ولی معتبر نیست.
  - سوال در خصوص بعضی موضوعات خاص ممکن است پایا باشد ولی معتبر نباشد.
- میزان درآمد شما در ماه چقدر است؟
- در هفته چند ساعت کتاب می خوانید؟
- چه میزان سیگار کشیدن را مضر می دانید؟ (به خصوص اگر از افراد سیگاری پرسیده شود)
- چند مرتبه فرزندتان را کتک زده اید؟

عوامل موثر بر اعتبار و پایایی (۱)

- شیوه طراحی سوالات:

- کدام سوال احتمالاً معتبرتر است؟

– در سال گذشته چند بار سردرد داشته اید؟

– در ماه گذشته چند بار سردرد داشته اید؟

– در دو روز گذشته چند بار سردرد داشته اید؟

– اگر بخواهیم در خصوص بستری در بیمارستان سوال کنیم فکر می کنید بهترین بازه زمانی چقدر است؟

عوامل موثر بر اعتبار و پایایی (۲)

- نوع سوالات و گزینه ها
  - بعضی مواقع گذاردن گزینه باعث سوگیری پاسخها می شود. لذا در این مواقع سوالات کوتاه پاسخ ارجح هستند.
  - گزینه ها گاه با مفهوم سوال همخوانی ندارد.
- چه اندازه رفتار پرستاران با بیماران مناسب است؟
  - بسیار خوب، خوب، نمی دانم، بد، بسیار بد
  - بسیار خوب، خوب، تا حدودی خوب، بد، بسیار بد
  - بسیار خوب، خوب، نیمه مطلوب، بد، بسیار بد
  - صحیح، تا حدودی درست، میانه، بد، غیر مسولانه
  - راضی، تا حدودی راضی، کمی راضی، ناراضی، بسیار ناراضی
  - موافقم، تا حدودی موافقم، بی نظرم، مخالفم، بسیار مخالفم
  - همیشه، اغلب اوقات، گاهی اوقات، بسیار کم، ابداً
  - ۰، ۲۵٪، ۵۰٪، ۷۵٪، ۱۰۰٪

عوامل موثر بر اعتبار و پایایی (۳)

- ترتیب سوالات

– سوال در مورد خصوصیات و مسایل حساس در ابتدای پرسشنامه اعتبار سوالات بعدی را ممکن است به شدت کاهش دهد.

– به هم ریختگی زیاد و ارتباط مبهم سوالات ممکن است باعث مخشوش شدن ذهن پاسخ دهنده شود.

– گذاردن سوالات انگیزشی در ابتدای پرسشنامه و همچنین مقدمه روشن و کامل در ابتدای پرسشنامه و یا قبل از هر سوال، اعتبار سوالات را افزایش می دهد.

عوامل موثر بر اعتبار و پایایی (۴)

• فرد پرسشگر

– شکل ظاهری، موقعیت اجتماعی، اخلاق و رفتار

- آیا پاسخهای دریافت شده توسط پرسشگران زن و مرد برابر است؟
- آیا پاسخ داده شده توسط بیمار به استاد معتبرتر است یا به دانشجو؟
- آیا پاسخ بیمار به دانشجویی که مرتب است و خود را معرفی می کند دقیقتر است یا به دانشجویی که با لباس چروکیده و با چهره ای نامرتب دارد؟
- به نظر شما سن پرسشگر و سواد وی در دریافت پاسخها تاثیر دارد؟

عوامل موثر بر اعتبار و پایایی (۵)

- شرایط پرسشگری در یک محیط متناسب و آرام (اگر بتوان پیدا نمود!!!)
- سوال در خصوص کیفیت تدریس در زمان امتحان
- پرسشگری از مردم در هنگام رانندگی و پشت چراغ قرمز
- هنگام گردش در پارک

عوامل موثر بر اعتبار و پایایی (۸)

- شکل ظاهری پرسشنامه
  - تعداد صفحات و تعداد سوالات
  - رنگ کاغذ
  - فونت مورد استفاده
  - آرایش متن
  - بکار بردن کلمات ملموس و مورد استفاده در فرهنگ مربوطه
  - دقت در عدم استفاده از کلمات منفی به صورت مکرر در جمله

نحوه سنجش پایایی

- **Temporal stability**
  - Retest with a reasonable gap
- **Form equivalence**
  - Parallel tests
- **Internal consistency**

the coefficient of test scores obtained from a single test or survey ([Cronbach Alpha](#), KR20, Spilt-half).

وجوه مختلف اعتبار نه انواع آن

- اعتبار ظاهری یا صوری (face validity)

– آیا پاسخ دهنده مفهوم متن را همان می یابد که محقق مد نظر داشته است؟

– آیا ظاهر متن به اندازه کافی شکیل است که حواس پاسخ دهنده را جلب کند؟

- اعتبار محتوا (content validity)

– محتوای پرسشنامه در راستای هدف اصلی و سوال پژوهش است؟

- اعتبار ساختاری (construct validity)

– اسکلت پرسشنامه با مفهوم انتزاعی موضوع تطابق دارد؟

- اعتبار پیشگویی کننده (predictive validity)

– پاسخهای داده شده تا چه میزان با نتایج آینده همخوانی دارد؟

شیوه سنجش اعتبار پرسشنامه

- به این شکل که حدود ۵ تا ۱۰ نفر کارشناس به کیفیت سوالات امتیاز داده و سپس امتیازات آنها با یکدیگر جمع زده و میانگین گیری می شود.
- نظرات کارشناسان